

anyagból 54 darabot engedett át 113 angol font értékben. Ilyen úton sikerült könyvvállományunkat az angol irodalom értékes anyagának egy részével gyarapítani.

GÁSPÁR MARGIT.

Orosz-magyar kapcsolatok. Bemutató. 1946.

Még alig ocsudott a város az ostrom borzalmaiból, a Magyar Nemzeti Múzeum lövedékszággatta falain még számos seb tátongott, amikor az épületen belül, az élet lüktető erejének parancsszavára a Múzeum dolgozói, kulturális hivatásuknak megfelelően, komoly tudományos bemutatóra készültek. A felszabadulás után első megmozdulásunk volt ez, mely az új idők szellemében az étellel való kapcsolatot kereste, felismeréseként annak, hogy a tudományos munka eredményei nem lehetnek többé a haruspexek féltve őrzött titkai, hanem azoknak a széles népi rétegek közkinccseivé kell válniok.

Budán jóformán még el sem hallgatott az ágyúk moraja, amikor egy, múlt évtizedek mulasztását jóvátenni hivatott magyar-orosz kiállítás gondolata először felvetődött. Éreztük mindannyian a terv súlyát és jelentőségét, de láttuk annak nehézségeit s a felelősséget is, amelyet egy ennyire ismeretlen — szándékosan elhanyagolt, sőt ferdítésekkel, tudatos meghamisításokkal elhomályosított — problémakomplexusnak kiállítás formájában való feltárása jelentett. Lelkesedéssel láttunk munkához mégis, amikor kiderült, hogy részben a hivatkozott nehézségek, jórészt azonban technikai akadályok: az épület siralmas állapota, s az ostrom elől menekített anyag hozzáférhetelensége miatt, bár a munkálatok már szépen előrehaladtak, bemutatónk megrendezését el kellett halasztani.

Végre 1946 nyarán a Magyar Szovjet Művelődési Társaság ünnepi hetének keretében a már korábban elkészült, egy teljes esztendő kitaró munkájával kiegészült és megérett tervek alapján bemutatónkat mégis megnyithattuk. Lehetőségeink ezúttal is erősen korlátozottak voltak. A Nemzeti Múzeum e célra helyreállított két földszinti kiállítási termében kellett a szorgalmas munkával, tudományos eruditioval egybegyűjtött anyagot összezsúfolni. Bemutatónk az orosz és a magyar föld természeti adottságaiban s a két nép ezeken épülő anyagi kultúrájában mutatkozó egyezésekkel kezdődött. A talajtani azonosság, éghajlati azonosságok, hasonló növény- és állatvilágot hoztak létre. Ezek az adottságok, valamint a két nép hosszantartó, békés érintkezései a népi műveltség-anyag azonosságát, illetőleg rokonságát eredményezték. E kapcsolatokat a Természettudományi s a Néprajzi Múzeumnak a Földtani Intézet talajmintáival és térképeivel kiegészített gazdag anyaga dokumentálták.

A két nép történeti kapcsolatait a Történeti Múzeum, illetőleg az Országos Levéltár volt hivatva illusztrálni. Előbbi tárgyi emlékeivel a Kr. e. 600-tól Kr. u. 896-ig terjedő korszak, utóbbi okleveles és egyéb iratanyagával a magyar honfoglalástól csaknem napjainkig terjedő évszázadok kapcsolatait mutatta be. E levéltári anyagban, melyhez Budapest Székesfőváros Levéltára értékes darabokkal járult, a rendelkezésre álló források természeténél fogva, az állami és politikai élet fordulatainak emlékei jutottak kényszerítőleg túlsúlyba, kidomborítván azt a sorsközösséget, mely a két nép történetében — közös ellenségek ellen folytatott önvédelmük során — a középkortól kezdve mutatkozott. A parallelitás már a keleti lovas-nomád népek: besenyők, kúnok, mongolok elleni orosz és magyar küzdelmekben észlelhető, de végigkísérhető a Törökbirodalom elleni három évszázados háborúkon s a nyugatról fenyegető német

imperializmus, majd a Napoleon-elleni közös küzdelmeken is. A bemutatott anyag a két nép érintkezéseinek egyéb síkjait sem hagyta figyelmen kívül: I. MÁTYÁS és III. IVÁN, II. RÁKÓCZI FERENC és NAGY PÉTER diplomáciai összeköttetései s az újkorban újjáéledt gazdasági és kulturális kapcsolatokra is rávilágított. E kapcsolatokban az 1849. évi cári intervenció nem hagyott maradandó nyomokat. Sőt az abszolutizmus bukása után, a kiegyezést követő évtizedekben egyre erősödik az érdeklődés a magyarság körében Oroszország és az orosz nép iránt. Az orosz kultúra, tudomány, irodalom és művészet megismerése, a feléjük forduló állandóan fokozódó figyelem a XIX. század második felében a magyar szellemi életben mindenütt határozottan észlelhető. Ennek dokumentumait azonban már természetesen nem a levéltári, hanem az a könyvtári anyag reprezentálta, melyet az Országos Széchényi Könyvtár a kiállítás harmadik részében mutatott be.

A kiállítot gazdag szépirodalmi anyag mellett, mely az újabb és újabb kiadások bőségén kívül a fordításoknak eredetijükkel csaknem egyidőben való megjelenésével meglepte a látogatót, bemutattuk az orosz néppel és történetével foglalkozó gazdag szakirodalmat is. Az ázsiai őshaza és a magyar népvándorlás oroszországi emlékei természetesen korán Oroszország felé fordították a magyar történetkutatók érdeklődését. Magyar szerzőknek orosz nyelven megjelent fordításai viszont az orosz nép irántunk megnyilvánuló érdeklődését dokumentálják. A kiállított politikai irodalomból külön kuriózumként kell megemlíteni SZTÁLIN: „A dialektikus és történelmi materializmus alapjai“ című munkájának magyar fordítását, mely 1942-ben BOTOS VINCE álnév alatt a cenzúra éberségét kijátszva legálisan megjelenhetett.

A magyar közönség körében az orosz irodalom és művészet iránt megnyilvánuló érdeklődés dokumentálására számos irodalomtörténeti és zeneesztétikai művet is kiállítottunk. Plakátokkal és díszlettervekkel is illusztráltuk a magyar színpadon és magyar filmen szereplő orosz és orosz tárgyú darabokat.

Viszonylag szegény volt bemutatónk, a háború alatt megjelent illegális nyomtatványokban. A nyilas utalom alatt a fenyegető veszély miatt ugyanis ezekből igen sokat megsemmisítettek, s az ostrom alatt is sok pusztult el belőlük. A megmaradt, szinte ritkaságszámba menő példányokból 1946 nyaráig még igen keveset tudtunk összegyűjteni.

Végül — helyszűke miatt csak nagyon szemelvényesen — a felszabadulás után Magyarországon megjelent orosz, vagy orosz tárgyú irodalomról adtunk képet. Itt, jelentőségét hangsúlyozandó, elsősorban a Magyar-Szovjet Művelődési Társaság kiadói tevékenységét akartuk kiemelni.

A bemutatóhoz részletes katalógus, elsősorban anyagi okok miatt — ne felejtjük el, hogy kiállításunk az infláció legnehezebb időszakára esett — nem készült. Csupán egy rövid vezérfonal jelenhetett meg, mely azonban végigvezette a látogatót a kiállítás eszmei menetén és történeti felépítésén. A vezérfonal címe: Orosz-magyar kapcsolatok. Fejezetek, szemelvények. Bemutató. 1946.

Az akkori nehéz körülmények között a felölelt sokrétű tárgy minden vonatkozásának feltárására a bemutató természetesen nem vállalkozhatott. „Fejezeteket“, „Szemelvényeket“ adott, hogy ezeken keresztül a magyarság széles néprétegeivel ismertesse meg az orosz-magyar kapcsolatok jelentőségét, egy-egy szerző tudósainkra is ösztönzőleg hasson az addig olyannyira elhanyagolt tudományos kutatások előmozdítására.

K. WALDAPFEL ESZTER